

Komasacija: doprinos održivom razvitku ruralnog prostora u srednjoj i istočnoj Europi u novom tisućljeću

Jasenska Kranjčević

Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja, Zagreb, Hrvatska
e-mail: jasenka.kranjcevic@zg.hinet.hr

Anton Prosen

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezija, Ljubljana, Slovenija
e-mail: aprosen@fagg.uni-lj.si

SAŽETAK Autori prikazuju tijek i zaključke međunarodnog simpozija »Zemljišna usitnjenost i komasacija u srednjoj i istočnoj Europi – put za održivi razvitak ruralnog prostora u novom tisućljeću«, održanoga u Münchenu od 25. do 28. veljače 2002. godine. Sudionici Simpozija bili su predstavnici nekih međunarodnih organizacija, udruženja SR Njemačke, Tehničkog sveučilišta u Münchenu, te predstavnici 23 europske države, pretežito iz srednje, istočne i jugoistočne Europe. Svrha skupa bila je upoznati stručnjake iz srednje i istočne Europe s modelom komasacije koji je uspješno primijenjen u zemljama zapadne i srednje Europe te preporučiti im smjernice za efikasnu provedbu komasacije, kako bi te države razvile metode primjerene vlastitim uvjetima i mogućnostima. Podlogu za pripremu Simpozija činile su studije i analize što su ih za unapređenje agrarne strukture nekih država istočne Europe izradili eksperti FAO. U prvom dijelu ovoga teksta iznesen je sažet prikaz stanja poljoprivrednoga zemljišta i provedbe komasacije u zapadnim i istočnim zemljama Europe. Riječju, dok je u istočnoeuropskim zemljama poljoprivredno zemljište usitnjeno i raspršeno a težište nedemokratski izvedene komasacije na većoj proizvodnji hrane, u zapadnim zemljama komasacija se provodi demokratski i sredstvo je cjelovitog uređenja zemljišta i prostora. Drugi dio teksta čini prijevod »Münchenske izjave o komasaciji kao sredstvu razvitka ruralnog prostora u državama srednje i istočne Europe i Zajednici Nezavisnih Država«, deklaracije prihvaćene u završnici ovoga Simpozija.

Ključne riječi: poljoprivredno zemljište, komasacija, razvitak ruralnog prostora, srednja i istočna Europa, Münchenska izjava.

Primljeno: 30. travnja 2002.

Pribvačeno: 28. svibnja 2002.

1. Uvod

Od 25. do 28. veljače 2002. godine u Münchenu je održan međunarodni simpozij pod nazivom »Zemljišna usitnjenost i komasacija u srednjoj i istočnoj Europi - put za održivi razvitak ruralnog prostora u novom tisućljeću«. Simpozij su organizirali: FIG - *Federation Internationale des Geometres* (Međunarodna geodetska organizacija), FAO - *Food and Agriculture Organization of the United Nations* (Organizacija Ujedinjenih naroda za poljoprivredu i prehranu), GTZ - *Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit GmbH* (Njemačko društvo za tehničku pomoć), *ARGE Landentwicklung* (Radna zajednica za razvitak ruralnog prostora i uređenje zemljišta SR Njemačke) i *Technische Universität München - Lehrstuhl für Bodenordnung und Landentwicklung* (Tehničko sveučilište München, Katedra za uređenje zemljišta i razvitak ruralnog prostora), čiji je pročelnik prof. dr. Holger Magel. Simpoziju je nazočilo 65 sudionika, i to iz Albanije, Armenije, Austrije, Bugarske, Češke, Danske, Gruzije, Hrvatske, Italije, Jugoslavije, Letonije, Litve, Mađarske, Njemačke, Nizozemske, Norveške, Portugala, Rumunjske, Slovačke, Slovenije, Španjolske i Velike Britanije, trajao je četiri dana. Prvi dan protekao je u plenarnom zasjedanju. Drugi dan rad se odvijao plenarno i u radnim skupinama. Treći je dan bio određen za stručne ekskurzije, tj. za razgledavanje primjera uspješno izvedene komasacije u Bavarskoj. Zadnji, četvrti dan protekao je ponovno u plenarnom zasjedanju na kojem se raspravljalo o zaključcima radnih skupina i prihvaćanju »Münhenske izjave o komasaciji kao sredstvu razvitka ruralnog prostora u državama srednje i istočne Europe i Zajednici Nezavisnih Država« (The Munich Statement, 2002.).

Simpozij je bio namijenjen stručnjacima i predstavnicima vlada koji se bave zemljišnom politikom i usitnjenošću poljoprivrednog zemljišta, te razvitkom poljoprivrede i ruralnog prostora u srednjoj i istočnoj Europi. Cilj mu je bio da se predstavnici srednje i istočne Europe upoznaju s metodama razvitka ruralnoga prostora što se provode u zemljama zapadne Europe, te da na temelju tih iskustava svaka država razvije svoju metodu rada primjerenu vlastitim mogućnostima i uvjetima. Kao osnova za organiziranje skupa poslužile su posebne analize i studije za unapređenje agrarne strukture, što su ih izradili eksperti FAO-a za neke države istočne Europe.

Nije slučajno što je međunarodni simpozij na ovu temu organiziran u Bavarskoj. Tome su ovi razlozi: prvo, Bavarska je još 1986. godine slavila stoljeće institucionalnog pristupa rješavanju problema uređenja zemljišta zasnovanoga na komasaciji (Magel und Attenberger, 1986.). Drugo, uspješna rješenja iz prošlosti, kao i iz sadašnjosti, ukazuju na dugu tradiciju skrbi za vrijeme i tehnologiju prilagođene agrarnoj strukturi.

2. Stanje u istočnim državama Europe

Gotovo sve istočnoeuropske države nastupile su na simpoziju s referatima ili posterima (plakatima) iz kojih je proizašlo nekoliko zajedničkih zaključaka (FAO, 2002.):

1. poljoprivredno zemljište svih tih država usitnjeno je i raspršeno;
2. poljoprivredne su parcele malih površina, u pravilu manje od 1 ha;
3. zakonodavna regulativa toga područja rada ili je slaba ili je uopće nema;
4. komasacija je usmjerena na veću proizvodnju hrane, ali ne i na uređenje zemljišta u konceptu razvitka ruralnog prostora;
5. komasacija se provodi nedemokratskim postupcima, što izaziva nepovjerenje ljudi i dojam da se radi o kolonizaciji, odnosno izvlaštenju;
6. u sklopu komasacije obično se jedino uređuje mreža putova za poljoprivredne potrebe, ali ne i za druge namjene (autoceste, željezničke pruge i drugo).

U Hrvatskoj i Sloveniji komasacijska je djelatnost dosad bila usmjerena uglavnom na uređenje poljoprivrednog zemljišta u društvenom vlasništvu (Medić, 1978.). S obzirom da je u tim zemljama početkom 90-ih godina promijenjen dotadašnji političko - društveno - gospodarski sustav, promijenjeni su i vlasnički odnosi na nekretninama, ukinut je limit zemljišnog maksimuma, pokrenut je postupak denacionalizacije zemljišta itd. Nakon uvođenja tih promjena, razvidnim su postale slaba evidencija nekretnina, velika usitnjenost zemljišta, niska poljoprivredna proizvodnja, otežana investicijska ulaganja, itd. (Cetl i Prosen, 2001.). Stoga se nužno nameće potreba proširenja i intenziviranja komasacijske djelatnosti koja bi, između ostaloga, zadovoljila zahtjeve održivog razvitka ruralnog prostora.

3. Stanje u zapadnim, odnosno srednjoeuropskim državama

Zapadne i srednjoeuropske države na simpoziju su prezentirale komasaciju kao uređenje poljoprivrednog prostora, osvrćući se na njezinu dugogodišnju tradiciju. Značajke postupka komasacije u ovim zemljama jesu (FAO, 2002.):

1. potpuno demokratski postupci, pa vlasnici aktivno sudjeluju u preuređenju prostora, i to i radno i s financijskim sredstvima;
2. komasacija je sredstvo realizacije drugih planova i projekata, pa je instrument cjelovitog rješavanja zemljišta i prostora;
3. komasacija je sredstvo za modernizaciju evidencije nekretnina (nova izmjera);
4. u sklopu komasacije provodi se obnova i razvitak sela;
5. zbog sve veće uporabe zemljišta za urbane namjene, komasacija je dio cjelovite zemljišne politike i sredstvo za povećanje pojedinih poljoprivrednih površina;
6. primjeri uspješno provedene komasacije u bivšoj Istočnoj Njemačkoj kazuju da se ta metodologija može primijeniti i u državama istočne Europe, te u drugim državama.

Postupak komasacije obuhvaća sve preduvjete za uređenje poljoprivrednoga, odnosno ruralnog prostora, od melioracijskih zahvata do obnove i razvitka sela. Zato se komasacija poljoprivrednog zemljišta shvaća operacijom uređivanja zemljišta, čija je najvažnija zadaća okrupnjavanje raštrkanoga i usitnjenoga zemljišnog

posjeda istoga (ili više) vlasnika u jednu cjelinu ili u nekoliko zaokruženih površina, u cilju poboljšanja proizvodnje i poboljšanja radnih uvjeta u ruralnom prostoru (Technical Dictionary, 1996.).

Da bi postupak komasacije postao sredstvom integralnog uređenja ruralnog prostora i razvitka ruralnog prostora, moraju se poštivati svi korisnici prostora, agrotehnički, krajobrazni, prirodni, prometni i vodnogospodarski uvjeti uređenja prostora, obnove i razvitka sela, te investicije kojima se namjerava izvesti određeni zahvat u prostoru (Kranjčević, 2001.). Iz toga proizlazi da pripremni radovi za preuređenje stanovitoga područja prosječno traju tri godine prije nego nadležno tijelo izda upravni akt. Provedbeni postupak komasacije započinje tek kada upravni akt postane pravomoćan (FlurbG, 1994.).

Prema najnovijem načinu rješavanja, u postupak komasacije, odnosno u postupak razvitka ruralnog prostora, uvršteni su svi parcijalni projekti, od gradnje putova do autocesta, od lokacije pojedinoga poljoprivrednog gospodarstva do rezervacije zemljišta za stambenu i drugu gradnju u naselju, ekološkoga i krajobraznog uređenja i dr. Tako poljoprivredni prostor dobiva višefunkcionalno značenje. S preuređenjem prostora razvijaju se i druge važne djelatnosti, kao što su turizam i rekreacija, obrt i sl. (Gebken, Kirchner, Kracheck, et al., 1999.).

Sustav financiranja radova vrlo je jasno određen. Sredstva na saveznoj i državnoj razini osiguravaju se na temelju posebnog zakona i programa. Novčana sredstva prije svega osigurava općina, odnosno pojedini sektori ako se radi o izgradnji infrastrukturnih i drugih objekata. Tim se sredstvima mogu dodati i sredstva Europske Unije. U troškove postupka ulaze i troškovi pojedinih vlasnika zemljišta, sudionika postupka, koji se najčešće iskazuju duljinom njihova slobodnog rada prilikom uređenja prostora, životnog okoliša i rada na polju (sadnja, njega nasada drveća itd.).

U vrijeme kada su se u zapadnoj Europi dogadale i postale fizički vidljivima najveće strukturne promjene u poljoprivredi i ruralnom prostoru, poljoprivredni i drugi stručnjaci počeli su razmišljati o obnovi i razvitku sela (Magel und Attenberger, 1989.).

U prvom razdoblju obnove i razvitka sela radovi su bili usmjereni samo na rješavanje poljoprivrede u selu. To, između ostalog, znači stvaranje mogućnosti razvitka pojedinoga poljoprivrednog gospodarstva u novim, promijenjenim uvjetima gospodarenja (lokacije objekata, gospodarska dvorišta, pristupi za poljoprivredne strojeve itd.).

U drugom razdoblju, pored nabrojanih ciljeva obnove, prvenstveno su rješavani seoski centri, uređivao se promet i komunalna oprema.

U trećem, odnosno najnovijem razdoblju, zadaće obnove i razvitka sela preuzimaju općine, zajedno sa službama za razvitak poljoprivrede i uređenja zemljišta. Tako nastaju integralni projekti razvitka ruralnog prostora u smislu ekonomske, socijalne i prostorne preobrazbe sela i seoskog prostora.

Poseban poticaj višefunkcionalnom razvitku sela i ruralnog prostora čine smjernice *Agenda 2000* (EU) (Schlagheck, 1999.). Prihvaćeni planovi obnove i razvitka sela predstavljaju dugoročne planske dokumente za razvitak pojedinog naselja, a oni su istodobno i podloga za uređenje vlasničkih odnosa na zemljištu i objektima. Zato su ti projekti sastavni dio planova komasačije, odnosno razvitka ruralnog prostora pojedine planske prostorne jedinice (primjerice, dio katastarske općine i sl.). U realizaciji tih planova obvezno se poštuju rezultati i smjernice regionalnih planova razvoja.

Temeljni plan i dokument za uređenje i razvitak ruralnog prostora (čitaj komasačiju) jest plan putova i voda (FlurbG, 1994.). Taj isprava uzima u obzir sve korisnike prostora, te ekološke i estetske zahtjeve uređenja ruralnog prostora. Kad se prihvati, on ima status prostorno izvedbenog akta i pravna je podloga za zahvat u prostoru, svakako uz građevinske i druge dozvole potrebne za svaki pojedinačan zahvat (uređenje voda, gradnja cesta, putova itd.).

Rečeni postupci komasačije provjereni su dugogodišnjom tradicijom i razvitkom struke i djelatnosti, tj. uređenjem zemljišta i razvitkom ruralnog prostora. Oni imaju uporište u dobroj zakonskoj podlozi i stručnom kadru sveučilišne naobrazbe. Postoje i posebne škole za razvitak ruralnog prostora u kojima se odvija dopunska nastava za stanovništvo, lokalne političare, načelnike i druge aktere. Stoga je najvažnije što je zakonom uređeno i financiranje mreže stručnih službi koje organizacijski pripadaju Ministarstvu poljoprivrede.

4. Zaključak

Specijalizirane međunarodne organizacije (FAO, FIG, GTZ i dr.), koje su 2002. godine organizirale simpozij »Isparceliranost zemljišta i komasačija u srednjoj i istočnoj Europi – put za održivi razvitak ruralnog prostora u novom tisućljeću« u Münchenu, ocijenile su da su pristupi unapređenju agrarne strukture i razvitku ruralnog prostora zapadnoeuropskih država primjenjivi i u državama srednje i istočne Europe, tj. u državama koje se pripremaju za ulazak u Europsku Uniju, a koje će s godinama postati ravnopravne članice u području Zajedničke poljoprivredne politike. Takvi su pristupi već isprobani u zemljama bivše Istočne Njemačke, te u drugim državama bivšeg socijalizma.

Ovom je prikazu priložen i prijevod integralnog teksta »Münchenske izjave o komasačiji kao sredstvu razvitka ruralnog prostora u državama srednje i istočne Europe te u Zajednici Nezavisnih Država« (The Munich Statement, 2002.).

Literatura

1. Cetl, Vlado ; Prosen, Anton (2001.): Uredjenje poljoprivrednog zemljišta kao čimbenik razvoja poljoprivrede. - **Geodetski list**, Zagreb, 55(78) (2001) 4: 289-298.
2. FAO (2002.): Land fragmentation and land consolidation in the agricultural sector. A case study from Hungary. To be presented at the International symposium on »Land fragmentation and land consolidation in CEEC : A gate towards sustainable rural development in the new millenium«. - Munich, 25-28 february 2002, 77 p. - (Working draft, unpublished)
3. FlurbG (1994.): Flurbereinigungs-Gesetz. - Bonn : Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, 101 S.
4. Kranjčević, Jasenka (2001.): Međunarodna aktivnost o budućnosti i održivom razvitku ruralnog prostora : Internacionalna konferencija »rural 21«, Potsdam, od 5. do 8. svibnja 2000. - **Vijesti muzelaca i konzervatora**, Zagreb, (2001) 2/3: 66-71.
5. Gebken, Ralf ; Kirchner, Peter ; Kracheck, Wilibald ; Richter, Uta (Hrsgs.), et al. (1999.): Leitlinien Landentwicklung : Zukunft in ländlichen Raum gemeinsam gestalten, Schriftenreihe des Bundesministeriums für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, Reihe B – Flurbereinigung. - Münster-Hiltrup : Landwirtschaftsverlag GmbH, 175 S.
6. Magel, Holger ; Attenberger, Josef (Hrsgs.) (1986.): 100 Jahre Flurbereinigung in Bayern 1886-1986. – München : Bayerischen Staatsministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, 520 S.
7. Magel, Holger ; Attenberger, Josef (1989.): Das Bayerische Dorferneuerungsprogramm. – München : Hans-Seidel-Stiftung, 160 S. – (Kommunalpolitischer Leitfaden ; Broschüre 9)
8. Medić, Vjenceslav (1978.): Agrarne operacije. - Zagreb : Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 154 str.
9. Schlagheck, Hermann (1999.): Integrierte Konzepte für ein nachhaltige Entwicklung ländlichen Raum und ihrer Dörfer in Deutschland. – In: Rupert Linder, Egon Lenk und Marlis Durst (Hrsgs.): **Entwicklung ländlicher Raume : Zukunft gemeinsam gestalten, Erfurt, 1999.** – Bonn : Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, 34-42 S.
10. Technical Dictionary (1996.): Land Consolidation, Volume 14 / ed. Baerbel Baer. - Frankfurt am Main ; Berlin : Verlag des Instituts für Angewandte Geodäsie, 115 p.
11. The Munich Statement (2002.): The Munich Statement on land consolidation as a tool for rural development in CEE/CIS countries. – In: Babete Wehrmann, Michael Klaus and Martina Strasser (eds.): **Documentation of the International Symposium on »Land fragmentation and land consolidation in CEEC : A gate towards sustainable rural development in the new millenium«, Munich, 25-28 february 2002.** Printversion of the hard-copy: <http://www.landentwicklung-muenchen.de/>, 123 S.

Münchenska izjava o komasačiji kao sredstvu razvitka ruralnog prostora u državama srednje i istočne Europe (CEE) i Zajednici Nezavisnih Država (CIS)

Tko smo mi?

Predstavnici civilnog društva, vladâ, akademskih i istraživačkih institucija iz 23 države, te zastupnici međunarodnih organizacija koji se bavimo zemljišnom usitnjenošću i njezinim posljedicama po razvitak ruralnog prostora u zemljama srednje i istočne Europe (CEE) i Zajednici Nezavisnih Država (CIS), sastali smo se u Münchenu, SR Njemačkoj, od 25. do 28. veljače 2002., kako bismo raspravljali o toj temi i pitanjima, te predložili moguća rješenja. U toj namjeri sastavili smo ovu *Izjavu*.

U njezinoj izradi oslanjali smo se na temeljne smjernice prethodnih inicijativa, uključujući Bečku konferenciju za razvitak i podržavanje vlasničkih prava u zemljama CEE (1999., 2000.), Potsdamsku konferenciju Rural 21 (2001.) i Bonsku konferenciju o pristupu zemljištu (2001.).

Temeljna pitanja

Proučili smo različita iskustva i perspektive o podjeli zemljišta u zemljama CEE i CIS-a. Proces zemljišne reforme, unatoč značajnom uspjehu, prati usitnjenost zemljišta, pojava koja štetno utječe na privatne i javne investicije, održivi gospodarski razvitak, društveni razvitak i prirodne resurse. Zapostavljene i manjerazvijene regije koje ekonomski još ovise o poljoprivredi, suočavaju se s negativnom stopom gospodarskog rasta, porastom nezaposlenosti, porastom siromaštva u ruralnim prostorima, a posljedično se javlja ozbiljna društvena i ekonomska dezintegracija i sve veće nezadovoljstvo među lokalnim sudionicima i drugim akterima.

Zemljišna usitnjenost nedvojbeno pogađa agrarni sektor. Iako su iskustva regija u uređenju zemljišnih posjeda i odnosnim reformama različita, zajedničko je da Albanija, Armenija, Bugarska, Češka, Hrvatska, Gruzija, Mađarska, Letonija, Litva, Rumunjska, Slovačka, Slovenija i Jugoslavija većinom imaju mala poljoprivredna gospodarstva (1-2,5 ha) i da su često podijeljena u velik broj parcela, loše oblikovanih za poljoprivrednu namjenu. Rezultat toga jest činjenica da poljoprivredna gospodarstva teško uvode nove proizvodne modele, s teškoćom koriste mehanizaciju i primjerene tehnologije. Dohodak iz poljoprivrede većini privatnih poljoprivrednika omogućuje tek preživljavanje, a kako ne mogu sudjelovati u tržišnoj proizvodnji, prisiljeni su na migracije i napuštanje poljoprivrednih gospodarstva, prije svega oni u područjima udaljenima od tržišta.

Sitne i podijeljene parcele, koje su ponekad u različitim političkim, pravnim i upravnim granicama, onemogućavaju prostorno planiranje povezano s upravlja-

njem zemljištem, planiranjem korištenja zemljišta i uređenjem zemljišta. To sve sprječava primjenu regionalnih razvojnih politika, strategija, programa i projekata koji bi poboljšali životne uvjete u ruralnom prostoru.

Komasacija: put prema održivom razvitku ruralnog prostora

Glavni cilj komasacije jest poboljšanje zemljišnih posjeda poljoprivrednika koncentracijom njihovih parcela s obzirom na broj parcela te moguću pomoć izgradnjom putova i potrebne infrastrukture. Zaštita okoliša i poboljšanje životnih uvjeta u ruralnim zajednicama postaju sve važniji element komasacije. Komasacija se lako izvodi u različitim oblicima: od jednostavne reorganizacije poljoprivrednog zemljišta do cjelovitih projekata razvitka ruralnog prostora, uključujući obnovu cijele zajednice. Te intervencije usmjeravaju ruralni prostor u višeznačan prostor, i to kako za život tako i za ekonomske i kulturne aktivnosti. Na taj način komasacija ima važnu ulogu u osiguranju prehrambene sigurnosti, smanjenju siromaštva i postizanju održivog razvitka ruralnog prostora.

Pravilno provedena komasacija pridonosi poboljšanju proizvodnje te učinkovitosti i konkurentnosti agrarnog sektora. U ruralnom prostoru ona otvara radna mjesta, pridonosi boljem planiranju korištenja zemljišta i boljem upravljanju zemljištem, a potiče i privatne i javne investicije u ruralni prostor. Sadrži li pak komasacija sveobuhvatne zahvate, ona podupire zaštitu okoliša i upravljanje prirodnim resursima. Svakako, učinci komasacije mogu biti i negativni. Iskustva zapadnoeuropskih država pokazuju da komasacija koja je usredotočena samo na povećanje produktivnosti, bez razmatranja ekoloških i kulturnih pristupa, vrlo lako prouzrokuje gubitak biološke raznolikosti, eroziju i/ili uništenje kulturnog krajolika. Komasacija pretpostavlja cjelovite programe razvitka ruralnog prostora, uključujući regionalno planiranje, obnovu sela i uvjete za razvitak infrastrukture u ruralnom prostoru.

U državama zapadne Europe komasacija je provjereno sredstvo razvitka poljoprivrede i ruralnog prostora. Nova politika razvitka ruralnog prostora (Agenda 2000.) u Europskoj Uniji priznaje komasaciju (novo parceliranje), zajedno s obnovom sela, ključnim dijelom izvođenja projekata kao što su SAPARD, LEADER+. U tim državama postoje potrebne institucije i zakonodavstvo za provedbu komasacije.

Vodeća načela komasacije

Države u tranziciji moraju imati vlastita rješenja za podjelu zemljišta te iskoristiti iskustva zapadnoeuropskih država, ali i drugih država srednje i istočne Europe. Svaka od tih država mora naći svoj put, s tim što postoji nekoliko zajedničkih vodećih načela.

Provedba komasacije ima biti vidljiva u okvirima cjelovite poljoprivredne politike i politike razvitka ruralnog prostora. Među nizom instrumenata ona je važno sredstvo za postizanje održivog razvitka ruralnog prostora.

Komasacija nalaže dobro vođenje i razvitak potrebnih institucija. Civilnom društvu valja omogućiti sudjelovanje i preuzimanje odgovornosti u tom procesu. Procesi oblikovanja politike i zakonodavstva te njihove provedbe moraju uvjetovati učinkovito i pravedno sudjelovanje svih zainteresiranih skupina i korisnika. Vlastine agencije trebaju svojim partnerima prihvatiti stanovništvo općina. Komasačija se ima temeljiti na sudjelovanju, demokraciji i aktivnom uključivanju općina, što zahtijeva uspostavu osposobljene okoline koja svim izravno obuhvaćenim osobama omogućuje aktivno sudjelovanje i preuzimanje odgovornosti. Njezino je težište na ruralnoj egzistenciji, a ne toliko u primarnoj proizvodnji osnovnih životnih namirnica. Općina točno određuje novo korištenje svojih resursa, u skladu s propisanom reorganizacijom parcela. Sadašnje neformalne postupke komasačije valja objediniti.

Razinu i tehnološke standarde te postupke komasačije treba prilagoditi financijskoj situaciji, sposobnosti institucija i poštivanju mjerenja odnosa između troškova i dobiti. Metodologije rada trebaju uvesti uporabu relevantnih jednostavnih i suvremenih sredstava i metoda smanjivanja troškova i uloženog vremena (GIS, RS, Spatial Data Infrastructure itd.).

Komasacija zahtijeva sveobuhvatan, multidisciplinarni, međusektorski pristup, a prije svega integraciju temeljnih sastavnica ruralnoga regionalnog razvoja, uključujući i veze ruralno - urbano. Komasačija mora poštivati geografske i kulturne razlike, a svaki projekt valja zasebno oblikovati. Planovi lokalnoga prostornog razvoja i planovi korištenja zemljišta trebaju biti temelj komasačiji.

U tom smislu u državama je nužno razvijati potrebne djelatnosti i stručno znanje.

Prethodno valja identificirati i uskladiti aktualno stanje. To uključuje i djelotvoran sustav evidencije nekretnina, kao obvezne pravne podloge, koja uvjetuje učinkovite zemljišne administrativne strukture. Pored toga, treba uzeti u obzir međuzavisnost komasačije i tržišta zemljištem.

Države koje su još u procesu privatizacije zemljišta, moraju nove projekte privatizacije uvjetovati time da ne prouzroče podjelu zemljišta.

Preporuča se:

- da države CEE i CIS-a uključe komasačiju u programe razvitka ruralnog prostora i poljoprivrednog sektora kao važan instrument razvitka ruralnog prostora, uključujući i namjene resursa;
- da države CEE i CIS-a, uz potporu zajednica koje potiču razvitak, stvore okruženje koje bi jačalo njihove mogućnosti oblikovanja i izvedbe projekata komasačije;
- da se u područjima u kojima je zemljišna usitnjenost prepreka planiranom preuređenju, prethodno izvedu istraživanja i ocijene negativni utjecaji (na pr.

šumske površine, vodni sustavi, biološka raznolikost), te da se poštuju rezultati iscrpne analize troškova i dobiti (financijskih, socijalnih, tehničkih);

- da se proširi i obnovi suradnja između država CEE i CIS-a, s nacionalnim i međunarodnim agencijama za razvitak, stručnim udruženjima, nevladinim organizacijama, privatnim sektorom i sveučilištima;
- da se olakša međusobna dostupnost odgovarajućih informacija o komasaciji u pojedinim državama;
- da se pripreme smjernice za komasaciju;
- da države CEE i CIS-a provode pilot-projekte;
- da na iskustvima pilot-projekata i drugih projekata, države CEE i CIS-a razvijaju i primjereno dopunjuju zakonodavstvo, institucije i tehničke postupke provođenja komasacije;
- da je komasacija esencijalan dio tekućih programa, uključujući i predpristupne programe za države-kandidate EU, kao što je primjerice projekt SAPARD;
- da bilateralne i multilateralne donatorske agencije za financiranje projekata i tehničko sudjelovanje u državama CEE i CIS-a komasaciji posvete potrebnu pozornost.

Mi, sudionici Münchenskog simpozija, pozivamo EU, FAO, GTZ, Svjetsku banku i druge međunarodne organizacije, a također i države u regiji CEE i CIS-a, da prihvate ove preporuke kao obvezu te da ih poštuju u svojim programima i aktivnostima.

München, 28. veljače 2002.

Jasenska Kranjčević

Ministry of Environmental Protection and Physical Planning, Zagreb, Croatia

Anton Prosen

University of Ljubljana, Faculty of Civil and Geodetic Engineering, Ljubljana, Slovenia

Land consolidation: A gate towards sustainable rural development in the Middle and East Europe in the new millenium

Summary

The paper reports the course and conclusion of the international symposium »Land fragmentation and land consolidation in CEE and CIS: A gate towards sustainable rural development in the new millenium« (Munich, February 25-28, 2002). Participants of this symposium were representatives of some international organizations, German associations, the Technical University of Munich, representatives of 23 European countries, mostly from Central, Eastern and South-Eastern Europe. The aim of this symposium was to inform experts from Central and Eastern Europe of the land consolidation model wich has been successfully used in West European countries and to recommend some guidelines for the successful implementation of land consolidation in their countries. Studies and analyses made by FAO experts with the purpose of improvement of agrarian structure in some East European countries were used as a base for present study as well. In the first part of this text some facts about the situation characterising farm land and the implementation of land consolidation in West and East European countries are summarized. In one word, while the farm land in East European countries is dispersed and fragmented, and undemocratically implemented land consolidation was focussed on geater food production, the land consolidation in West European countries has been implemented in democratic way and as a tool of comprehensive land and space arrangement. In the second part of text you can find the translated »Munich Statement on land consolidation as a tool for rural development in Central and Eastern Europe (CEE) and in the Commonwealth of Independent States (CIS)« which was adopted at the closing of the symposium.

Key words: farm land, land consolidation, rural area development, Central and Eastern Europe, Munich Statement.

Received on: 30th April 2002

Accepted on: 28th May 2002

Jasenka Kranjčević

Ministère de la Protection de l'Environnement et de l'Aménagement de l'Espace, Zagreb, Croatie

Anton Prosen

Université de Ljubljana, Faculté du Génie civil et de Géodésie, Ljubljana, Slovénie

Le remembrement: contribution au développement durable de l'espace rural en Europe centrale et orientale dans le nouveau millénaire

Résumé

Les auteurs présentent le cours et les conclusions du Symposium international «Le morcellement des terres et le remembrement en Europe centrale et orientale - la voie pour le développement durable de l'espace rural dans le nouveau millénaire», tenu à Munich du 25 au 28 février 2002. Les participants à ce Symposium étaient des représentants d'organisations internationales, d'associations de la République fédérale d'Allemagne, de l'Université Technique de Munich et des représentants de 23 pays d'Europe, surtout d'Europe centrale, orientale et du Sud-Est. Le but de cette assemblée était de faire connaître aux spécialistes d'Europe centrale et orientale le modèle de remembrement qui est appliqué avec succès dans les pays d'Europe occidentale et centrale et de leur recommander des lignes de direction pour une réalisation efficace du remembrement, à fin que ces Etats développent des méthodes appropriées à leurs propres conditions et possibilités. La base pour la préparation était des études et des analyses que des experts de la FAO ont élaborées pour développer les structures agraires de certains pays d'Europe orientale. Dans la première partie du texte est exposée une présentation succincte de l'état des terres agricoles et de la réalisation du remembrement dans les pays d'Europe occidentale et de l'Est. A savoir, alors que dans les pays d'Europe de l'Est les terres agricoles sont morcelées et dispersées et que le remembrement a tendance à être réalisé non démocratiquement pour une plus grande production de produits alimentaires, dans les pays occidentaux le remembrement est réalisé démocratiquement et c'est un moyen de l'aménagement cohérent des terres et de l'espace. La seconde partie du texte est la traduction «Les déclarations de Munich sur le remembrement en tant que moyen de développement de l'espace rural dans les pays d'Europe centrale et orientale et la Communauté des Etats indépendants» de la déclaration adoptée à la fin du Symposium.

Mots-clés : terres agricoles, remembrement, développement de l'espace rural, Europe centrale et orientale, Déclaration de Munich.

Reçu: le 30 avril 2002

Accepté: le 28 mai 2002